

**Opschrift
Banklok Katrin
Gieter - Steven Butendiic
Jaar 1482
Gewicht 4380 kg**

(maart 2020)

Dit is een poging om de oorspronkelijke tekst op de door Steven Butendiic in 1482 gegoten luidklok Katrin, hangende in de Catharijnetoren te Brielle, te achterhalen en vervolgens te vertalen in het Nederlands zoals het nu wordt geschreven en gesproken.

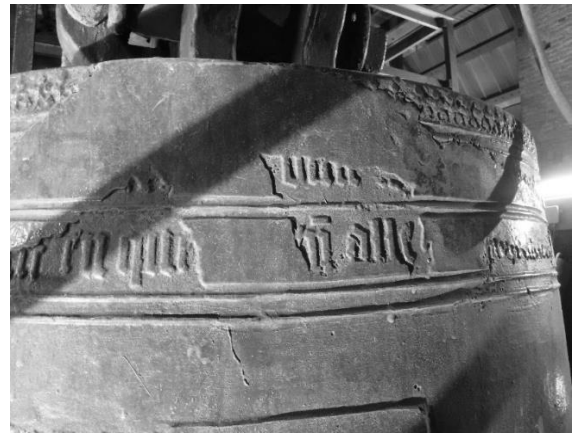
Om de oorspronkelijke tekst op banklok Katrin te achterhalen zijn een aantal leden van het Briels Klokkenluiders Gilde naar de klokkenzolder van de Catharijnetoren geklommen om de tekst van de klok op schrift te zetten. Dat was niet eenvoudig want niemand van ons kon het gotisch handschrift uit 1482 lezen. We hadden daarom gezelschap van Roel Slachmuylders, conservator van het Historisch Museum Brielle. Roel had aangeboden om de transcriptie te maken van het gotische opschrift. Althans van wat er nog van over was. En dat bleek ongeveer de helft te zijn.

Roel Slachmuylders,
Historisch Museum Brielle.

Maar ja, met een aantal fragmenten heb je nog niet de gehele oorspronkelijke tekst. Waar was de rest van de tekst dan gebleven?

Wel het opschrift is voor een groot deel verloren gegaan bij de reparatie van de klok na WO II bij de Rotterdamse Droogdok Maatschappij. En voor de reparatie zat de tekst verstopt achter drie ijzeren banden. De klok was namelijk in de 18^e eeuw gebarsten. Er zijn toen ijzeren banden aangebracht om verdere schade te voorkomen. En laten die ijzeren banden nou precies over de tekst op de klok hebben gezeten, zodat het opschrift vanaf die tijd onleesbaar was.

De RDM heeft vanaf juli 1946 tot in 1949, 23 klokken gerepareerd, waaronder de Katrin.

Na de reparatie in 1948 bij de Rotterdamse Droogdok Maatschappij staat de klok klaar om naar Brielle terug te keren.

Van de tekst op de onderrand op de klok is nog 85% leesbaar. Het blijkt te gaan om de regels:

**ghi heren machtich blijft een drachtich ende: volcht de reden
doe di dat so sel u stat wel staen in vreden**

De regels zijn niet uniek, niet door Butendiic speciaal voor Katrin bedacht. Zo hingen in het gemeentehuis van Zutphen twee houten panelen met versregels in de ruimte waar de schepenen vonnis spraken. Op een van die panelen stond hetzelfde gedichtje als de regels die Steven Butendiic op de Katrin en andere klokken heeft geplaatst.

In het voormalige stadhuis van Zutphen hing een in 1522 vervaardigd paneel met dezelfde tekst als op onderrand van de Brielse luidklok Katrin. Het paneel is verloren gegaan bij een brand in 1944. Het gedichtje was zoals gebruikelijk in zes korte versregels opgeschreven.

ghi heren machtich	gij heren machtig
blijft een drachtich	blijf eendrachtig
ende: volcht de reden	en volg de rede
doe di dat	doet gij dat
so sel u stat	zo zal uw stad
wel staen in vreden	welvarend zijn in vrede

Versjes met het rijmschema A-A-B-C-C-B vormden een apart en veel voorkomend genre in de literatuur van de middeleeuwen. Er zijn honderden spreuken bekend.

De overige tekst

In gotisch handschrift staat op de klok een gebed van Katrin tot God. Door de eerder genoemde beschadigingen van de klok en de reparatie bij de Rotterdamse Droogdok Maatschappij is ongeveer de helft van het gebed nog geheel of gedeeltelijk leesbaar. Gelukkig is in het Streekarchief Voorne-Putten, bij de handschriften van Jan Kluit, een grotendeels betrouwbare 18^e eeuwse transcriptie van de gehele tekst op Katrin gevonden. Na het combineren van de nog leesbare tekst op de klok met de transcriptie van Jan Kluit, wordt de meest waarschijnlijke tekst op de bovenrand van Katrin geconstrueerd.

ic hiit katrin
 ende: bid god dat hi ten bril bewart
 van vlot ende: maria di fontin *

dat ons got bescerm van ween

vor orloghe durtiit ende: onweren
 want wi ons ter zee generen
 om den harinc te hantieren

lange duret mits wel regieren

die wint zi ost, nort, zuit of west

dat hi den toorn nit en quest

ende: alle doden hemelric

mi maekte steven butendic
 anno domini m° cccc° lxxxii

mijn naam is Katrin
 en ik bid God dat hij Den Briel
 behoedt voor overstromingen
 en tot Maria bron van het leven
 dat onze God beschermt
 tegen het verdriet
 van langdurige oorlogen en
 onweer
 als wij ter zee de kost verdienen
 door op haringvangst te gaan
 lang mag het duren door goed
 regeren
 is de wind oost, noord, zuid
 of west
 dat hij de toren niet beschadigt

en voor alle doden het hemelrijk

mij maakte Steven Butendiic
 in het jaar onzes heren 1482

(geel gemarkeerd = nog minstens deels bewaarde, leesbare tekst)

Transcriptie: Roel Slachmuylders
 Assistent conservator
 en wetenschappelijk medewerker
 Historisch Museum Den Briel

Vertaling in hedendaags Nederlands: Briels
 Klokkenluiders Gilde

***De betekenis van maria di fontin:**

- De Brielse schoolmeester Pieter van Vliet (1728-1798) maakt er een eigenaam van; Maria de Fontijn. Maar wie mag dat zijn. Maria moet in ieder geval een belangrijk persoon zijn omdat zij nog eens apart wordt genoemd.
- Maria de Rijke van Bourgondië, o.a. gravin van Holland en Zeeland van 1477-1482 komt ook in aanmerking. Zij overleed in het jaar van de gieting door een val van een paard.

- Roel Slachmuylders:

“Ik wil de Maria van Bourgondië interpretatie grondig tot zinken brengen. We mogen niet vergeten dat klokken door een wijbisschop of een andere kerkelijke hoogwaardigheidsbekleder werden gewijd/gezalfd.

Religie is niet weg te denken uit de Middeleeuwse praxis rond klokken. En zeker niet als het de luidklokken van de hoofdkerk betrof.”

- Theo Sluis, kenner van het katholieke leven in de middeleeuwen zegt hierover:

“In de katholieke wereld was het, zeker in vroeger tijden, gebruikelijk niet alleen tot god te bidden maar ook Maria daarbij in te zetten. Haar werd gevraagd om als voorspreekster datzelfde verzoek ook aan god voor te leggen. Anders gezegd: in de gegeven tekst verrast de combinatie God en Maria mij niet.”

- Fontin (zoetwaterbron/fontein)

In Gebeden Boeken voor rooms-katholieken komt de combinatie Maria met fontein regelmatig voor:

“Heilige Maria, fontein der levende wateren.”

Ook op schilderijen met Bijbelse taferelen is de symboolfunctie van bronwater en fonteinen terug te vinden.

De bronzen fontein, links vooraan, stelt de Moeder Gods als levensschenkende bron voor.

Madonna bij de fontein
Jan van Eyck, 1439